

PAX

Vrede.
Wie
durft?

Magazine.

2 Zomer 2017

www.paxvoorvrede.nl

Hiken ter ere van pater Frans

Het persoonlijke verhaal
van **Diana uit Aleppo**

Dutchbat en nabestaanden
met elkaar **verbonden**

Lots-verbondenheid

Hoe verbonden voel je je met de ander? Dat is een vraag die ons al lang bezighoudt. Een vraag die redelijk makkelijk beantwoord kan worden zo lang je niet je eigen positie op hoeft te geven. Twee jaar achtereenvolgens riep PAX in de Vredesweek op tot meer 'verbinding'. Waar de verbinding door conflict verbroken was, kan vrede de verbinding tussen mensen weer tot stand brengen. Dit jaar stimuleren we deelnemers aan de Vredesweek om de kracht van verbeelding te gebruiken. We eren die mensen die - daar waar de oorlog nog volop woedt - al een visioen van vrede hebben. Wat een verbeeldingskracht is daar voor nodig!

Maar wat als die ander helemaal niet zit te wachten op jouw solidariteit of ronduit vijandig tegen je is? De Dutchbatters ervoeren in Bosnië weinig verbinding met de lokale bevolking. En na de val van Srebrenica waren de gevoelens zelfs omgeslagen in haat. Waarom hebben jullie ons niet kunnen beschermen? Een begrijpelijke aanklacht vanuit het standpunt van de nabestaanden. Maar het lot bepaalde dat de Nederlandse Dutchbat-soldaten en de Bosnische vrouwen sinds 11 juli 1995 voor eeuwig aan elkaar verbonden waren.

Het aangrijpende en openhartige verhaal van Diana uit Aleppo doet verslag van haar persoonlijke strijd om een betere toekomst voor haar kinderen. Nu zet ze zich met hart en ziel in om bij Nederlandse jongeren meer empathie te kweken voor vluchtelingen. Tegelijk is ze bezig haar eigen kinderen die ze al jaren moet missen naar Nederland te krijgen. In dit PAX Magazine brengen we ook een fotoverslag van de voettocht ter nagedachtenis aan pater Frans van der Lugt. Ruim 250 Syrische vrienden liepen samen met Nederlanders, Engelsen en Duitsers in vijf dagen van Den Bosch naar Nijmegen.

Het lot verbindt ons aan elkaar en dat is niet altijd even prettig. Maar er zijn gelukkig mensen die uit durven stijgen boven hun geëigende manier van reageren. Ze durven de hand te reiken aan de ander die hen zo in de steek heeft gelaten. Dan kunnen ze zelfs begrip krijgen voor elkaar. Zulke mensen die zich een verzoening kunnen verbeelden, we kunnen niet zonder hen. ♦

Helma Maas

We zijn benieuwd naar jullie reactie op PAX magazine. Stuur een mail naar: PAXmagazine@paxvoorvrede.nl

6

"IK BIJF VOOR ZE VECHTEN"

Aan de hand van haar persoonlijke verhaal, maakt Diana Khayyata uit Aleppo leerlingen duidelijk dat je niet zomaar vlucht. Een openhartig verhaal.

8

VREDESWEEK 2017: IEDEREEN KAN IETS VOOR VREDE DOEN

De Ambassades van Vrede organiseren tijdens de Vredesweek festivals, lezingen, vieringen, wandelingen, honderden debatten en markten. Ook bij jou in de buurt.

Colofon

PAX Magazine Nummer 2 / Zomer 2017
PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en kritische burgers in Nederland werken wij aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld.
PAX Magazine verschijnt elk kwartaal en wordt toegezonden aan donateurs, sympathisanten en andere geïnteresseerden.
Redactie Suzanne van den Eynden, André van der Vlugt, Frederique Kram, Sabita Ribai, Annemariëke Hollanders en Helma Maas-van der Vaart (eindredactie).
Productie Global Village Media, Amsterdam
Aan dit nummer werkten mee Dion van den Berg, Arend van Dam, Anne Hertman, Janneke Juffermans en John Tyler.
Fotografie o.a. Sake Elzinga, Fouad Hallaq, Ronald de Hommel, Bob Karhof, Lize Kraan, Johannes Odé en PAX-archief.
Beeldbewerking Frans Rappange - Scanvisie
Basisvormgeving Het IJzeren Gordijn, Amsterdam
Vormgeving René Mohrmann, Amsterdam
Drukkerij Joh. Enschedé Amsterdam
ISSN 2352-300X

St. Jacobsstraat 12
 3511 BS Utrecht
 Postbus 19318
 3501 DH Utrecht
 Tel : 030 - 233 33 46
 Fax: 030 - 236 81 99
PAXmagazine@paxvoorvrede.nl
www.paxvoorvrede.nl
 IBAN: NL03TRIO 0390 5150 00

PAX magazine is beschikbaar in braille en gesproken vorm voor mensen met een leesbeperking bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden.

Geopolitiek van emoties

Hoop, vernedering en angst bepalen de internationale politiek. Dat zegt de Franse expert in internationale betrekkingen Dominique Moïsi. Hij stelt dat hoop, vernedering en angst niet alleen medebepalend zijn voor het gedrag van mensen maar ook voor dat van staten. Het zijn drie emoties die de weerslag zijn van vertrouwen. Vertrouwen in de politiek, in de toekomst en in de ander.

Hoop treft Moïsi vooral in Azië aan. Daar zijn door economische groei de levensomstandigheden van mensen sterk verbeterd. Daar denken mensen: "Gisteren was het slecht, vandaag is het beter en morgen zal het nog beter zijn." In het Midden Oosten is vernedering de dominante emotie. Daar denkt men: "Het verleden was glorieus, het heden is vreselijk en een toekomst, die bestaat niet." In Europa heerst vooral de angst. "Gisteren was het slecht, vandaag is het minder en morgen wordt het nog erger."

Natuurlijk kunnen de complexe internationale betrekkingen niet herleid worden tot drie emoties. Maar als we de wereld beter willen begrijpen moeten we misschien meer oog krijgen voor hoop, vernedering en angst. Vernedering maakt jonge mensen in het Midden-Oosten en daarbuiten gevoelig voor de lokroep van het extremistisch geweld. Het gebrek aan hoop drijft migranten op weg naar Europa in de armen van mensensmokkelaars. En angst motiveert kiezers in Europa om hun heil te zoeken in een nationalistische politiek, een politiek die kiest voor eigen volk eerst en de ander buitensluit.

Volgens Moïsi staan we voor de vraag hoe we in Europa de cultuur van de hoop kunnen versterken in een tijd waarin de cultuur van de angst zo dominant is. Hoe kunnen we er aan bijdragen dat, als het gaat om vluchtelingen en migranten, we ons niet enkel laten leiden door de angst voor de ander. Dat vraagt een politiek die kiest voor verbinding, in onze eigen samenleving maar ook daarbuiten. En het vraagt politieke veranderkracht van burgers die zich laten leiden door hoop. ♦

Jan Gruijters, algemeen directeur van PAX

10

SREBRENICA: 'DIT IS ONS VERHAAL'

Tentoonstelling verbindt het lot van Dutchbat en nabestaanden. Hoe krijg je Dutchbatters en overlevenden zo ver dat ze hun verhaal willen vertellen?

14

HIKEN TER ERE VAN PATER FRANS

Tussen Den Bosch en Nijmegen wordt door 200 jonge Syriërs en sympathisanten gepraat, gezongen en gedanst ter ere van de in Syrië vermoorde pater Frans van der Lugt.

16

"PARLEMENTARIËRS WIJEN DIT ONDERWERP ECHT OP DE AGENDA HOUDEN"

PAX medewerkster Jessica Dorsey reist de wereld rond om beleidsmakers te wijzen op de juridische haken en ogen verbonden aan de aanschaf van drones.

Bloedkolen door Jimmy Jansen

Tijdens Manifeest editie 2016 sprak woordkunstenaar Jimmy Jansen deze nog altijd actuele woorden uit. *Plato o plomo* betekent letterlijk 'zilver of lood', ofwel: accepteer deze fooi of krijg de kogel.

Colombia. Het land heeft een vlag met alleen primaire kleuren en zou dus in staat moeten zijn om de wereld op te fleuren maar betreurt het juist te zeggen: de primaire levensbehoefte is er kwijt. Veiligheid. Mijn eerste herinnering aan het land gaat terug naar 1994 waar tijdens het wereldkampioenschap een misstap van een Colombiaanse speler fataal werd. Colombia werd uitgeschakeld in de poule, door het eigen doelpunt van Andrés Escobar en hij werd daarom doelwit van terreur. Een bandiet verloor een vermogen kwam primair in het rood, Escobar moest het bekopen met de dood en kreeg zes kogels.

PLATO O PLOMO

Zo'n exces zal gelukkig niet snel meer voorkomen. Het strijdtoneel waar zich decennialang horrotaferelen in favela's hadden afgespeeld was middenin Medellín. De rest leek heilig, maar was in feite maar schijnveilig. Cesar. Hij denkt er het zijne van. Ik denk er het mijne van. Veni. Vidi. Vici. We kunnen niet doen alsof het niets is. Ook in die regio kwam, zag en overwon terreur en besmeurde het levens met die primaire rode kleur. Was dit keer, in 2001, het lood voor vakbondsleider Méndez. Een paramilitair schoot hem voor de ogen van zijn 15-jarige dochter Maira dood.

PLATO O PLOMO

3.100 mensen omgekomen. Vermoord ten faveure van het opwekken van energie. Lijkt dat haast een slechte metafoor voor de ironie van het leven, niet? En dan leef je zonder dat je het wist op een mijnenveld, die 55.000 boeren die verdreven zijn voor steenkoolgeld. Gelukkig, hier in het westen zouden we dit soort misdragingen vanzelfsprekend afkeuren en werken we niet mee aan acties die anderen schaden en primair rood kleuren. Het doet energiemaatschappijen om te zien dat dit niet voor iedereen vanzelfsprekend blijkt te zijn. Laten we genoeg doen voor verzoening en strijden voor de slachtoffers genoegdoening. Stop de bloedkolen. Nooit meer kiezen tussen:

PLATO O PLOMO

Vertrek directeur Freek Landmeter

Freek Landmeter die naast algemeen directeur Jan Gruiters leiding geeft aan PAX, heeft de stap gezet om nieuwe wegen in te slaan. Freek zegt hierover: "Na vijftien jaar lang andere mensen te motiveren in beweging te komen voor vrede, voel ik dat het tijd is om ook zelf in beweging te komen. Vrede, verbinding, ontmoeting en het organiseren van beweging en ontwikkeling blijven voor mij belangrijke waarden." PAX zoekt naar een nieuwe directeur die naast Jan de vredesbeweging verder kan brengen. Ondertussen zijn Miriam Struyk en Radboud van Delft waarnemend directeur Programma's en directeur Organisatie.

Samen voor vrede.

Building peace together.

PAX kantoor breidt uit

PAX groeit: qua vredesprogramma's, partners en resultaten. Voor deze groei zijn ook meer vredeswerkers nodig, zowel in Nederland als in het buitenland. De kantoorruimte boven het Stiltecentrum in Hoog Catharijne heeft niet genoeg werkplekken meer voor de inmiddels ruim 120 medewerkers van PAX in Nederland. Daarom heeft PAX extra werkruimte gehuurd aan de Sint Jacobsstraat 12, in het centrum van Utrecht, tegenover De Bijenkorf. Het kantoor en de kapel in Hoog Catharijne blijven bestaan. Voor een organisatie als PAX die midden in de samenleving staat, is Hoog Catharijne een waardevolle locatie. Het Stiltecentrum houdt zijn functie als plek van ontmoeting en bezinning voor iedereen die daar behoefte aan heeft.

**MAKE MUSIC
NOT WAR**

Cartoonist en politiek tekenaar Arend van Dam stuurt PAX af en toe geheel belangeloos passende cartoons toe. Van Dam is al lang betrokken bij de vredesbeweging. Net als Len Munnik maakte hij al vele jaren politieke tekeningen.

Jaarverslag PAX

Binnenkort is het jaarverslag over de activiteiten van PAX in 2016 in het Nederlands en Engels onder het kopje publicaties te downloaden. Het was weer een bewogen jaar waarin de partnerorganisaties van PAX hun werk in steeds ingewikkelder situaties uit bleven voeren. De situatie in Zuid-Soedan en Syrië werd slechter, maar er kwam onverwacht goed nieuws uit Colombia. Daar sloten de FARC en de regering na vijftig jaar een vredesverdrag. In Nederland kregen we de meeste zichtbaarheid met de kernwapen- en bloedkolencampagnes. Onze gezamenlijke inspanningen voor vrede, gerechtigheid en menselijke waardigheid, ook als ze niet direct resultaat opleveren, houden het vlammetje van de hoop brandend.

Syrische vluchtelingen voor de klas "ik blijf voor ze vechten"

Diana (vijfde van rechts) met andere gastdocenten van het PAX project

Diana heeft twee kinderen

"Mijn tweede man bleek een monster."

De stad waar Diana in woonde heeft veel te lijden gehad van de oorlog

Diana K̄hayyata uit Aleppo in Syrië is een van de gastdocenten in het PAX programma 'Verhaal van een vluchteling'. Aan de hand van haar persoonlijke verhaal, maakt ze leerlingen duidelijk dat je niet zomaar vlucht. De oorlog in Syrië maakte het onmogelijk om dicht bij haar kinderen te blijven. Een openhartig verhaal.

Door Janneke Juffermans

"Toen ik 17 was werd er een huwelijk voor me gearrangeerd. Hij was zeven jaar ouder en hij was rijk. In onze cultuur is er geen optie om je eigen man te zoeken. Ik was als een gast op mijn eigen bruiloft. Zelfs mijn jurk was voor me uitgezocht. Mijn man belde me die ochtend en zei: "We trouwen vandaag en je hebt me niet gezegd dat je van me houdt." Dat deed ik ook niet, maar ik was iemand die altijd 'ja' zei en deed wat anderen wilden. Ik vertrouwde erop dat mijn familie het wel het beste wist.

Gebroken droom

We kregen twee zonen. Toch miste ik warmte in ons huwelijk. Ik wilde geknuffeld worden, maar hij zei steeds dat ik gek was. Ik kreeg op een gegeven moment een sms waarin hij me vertelde dat ik bij mijn familie moest blijven. We hoorden een maand niets van hem. Toen belde een oom om te vertellen dat mijn man wilde

scheiden. Ik wilde dat niet, want ik wilde stabiliteit voor mijn kinderen. Toen we naar de rechtbank gingen verloor ik de voogdij over mijn kinderen. Ik herinner me de dag dat ze werden weggehaald. Het was alsof alle kleur in mijn leven verdween. Ik probeerde me sterk te houden en hield vast aan de woorden van mijn tante. Ze zei: "Wees sterk en word steeds sterker. Als jij een stevige rots onder je voeten hebt gecreëerd kun je je kinderen terugkrijgen." Daar probeerde ik me aan vast te houden. Maar ik was alle zin in het leven kwijt. Mijn familie probeerde me gerust te stellen, maar mijn tantes en broers en zussen hadden allemaal hun kinderen nog. Niemand begreep het. Terwijl iedereen sliep keek ik naar de sterren en schreef ik een gedicht voor mijn kinderen waarin ik al mijn gevoelens legde. Het is een gedicht dat ik altijd bij me draag.

Opgesloten

Ondertussen brak de revolutie uit. Ik studeerde Engelse literatuur. Mijn doel was nog steeds om mijn kinderen zo snel mogelijk terug

te krijgen en daarvoor moest ik de sterke, rijke en succesvolle vrouw worden waar mijn tante op had gedoeld. Op de universiteit van Aleppo werd ik, net als mijn broer, actief in de demonstraties tegen Assad. In het gedeelte van Aleppo waar we woonden was het relatief veilig. Alleen mijn vader, die illustrator was, had vanwege de oorlog al snel geen werk meer. Hij wilde naar Egypte waar hij wel werk kon krijgen. Voor mij was meegaan geen optie, ik wilde bij mijn kinderen in de buurt blijven. Mijn familie vond dat een vrouw niet alleen mag zijn, dus werd ik weer uitgehuwelijkt. De man in kwestie leek een goede buit, ook hij was rijk en hij verkeerde in goede kringen. De dag na ons huwelijk vertrok mijn familie opgelucht naar Egypte. Mijn tweede man bleek een monster. Hij was een informant van de overheid en zijn doel was om mij, als revolutionair, te breken. Hij sloeg me, hij verkrachtte me, en hij liet me alleen met een valse herdershond die mij aanviel. Het enige dat me op de been hield waren mijn studie en mijn kinderen die ik nog steeds een keer in de twee weken bezocht. Mijn nieuwe man wilde alles controleren. Hij bracht en haalde me van de colleges. De rest van de tijd zat ik opgesloten in huis.

Volhouden

Twee maanden hierna vluchtte mijn eerste man met onze kinderen naar Jordanië. Ik mocht ze nog een keer zien voor ze vertrokken. Mijn man had migraine en lag op bed, dus ik kon even alleen met ze zijn. Ik probeerde vrolijk te doen. Toen ze vertrokken was ik wanhopig. Nu waren ook mijn kinderen weg. Ik had niks meer om

voor te leven en ik brak. Ik rende naar mijn tweede man en viel hem aan, schreeuwde dat hij me verkrachtte en dat ik niks meer te verliezen had. Hij sloeg me terug tot ik het bewustzijn verloor. Toen ik bijkwam zei ik tegen mijn kapotte gezicht in de spiegel: blijf vechten voor je kinderen. Ik kon niet zo maar weglopen. Die nacht verkrachtte hij me weer en ik voelde mezelf doodgaan van binnen. Een maand later kreeg ik een kans te ontsnappen. De laatste dag van mijn examens toen ik de universiteit uitliep was hij er niet. Er was een beschieting en daarom kon hij me niet ophalen. Ik nam een taxi naar huis en daar dacht ik: dit is mijn kans. Ik begon te trillen en pakte mijn paspoort en het geld dat ik had. Ik liep zo onopvallend mogelijk naar buiten en begon als een gek te rennen. Ik rende naar het deel van Aleppo waar mijn tante woonde. Ze hielp me en zo reisde ik naar mijn ouders in Egypte. Ik vluchtte door naar Nederland vanwege de reputatie op het gebied van vrouwenrechten. Inmiddels heb ik na een nieuwe rechtszaak de voogdij over mijn kinderen teruggewonnen. Ik hoop dat ik hier eindelijk met mijn twee kinderen kan samenleven." ♦

Het verhaal van een vluchteling wordt uitgevoerd samen met de organisatie Critical Mass en wordt financieel mogelijk gemaakt door de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij.

De kracht van verbeelding

Vredesweek 2017: **Iedereen kan iets voor vrede doen**

Kom naar Manifeest

Met Manifeest bieden we jongeren op zaterdagavond 23 september een cultureel nachtfestival voor vrede in het Volkshotel in Amsterdam.

Lesbrief voor basisscholen

In deze lesbrief wordt de kracht van verbeelding vertaald in creatieve werkvormen waarin zowel het denken als het doen aan bod komt. Geschikt voor onderbouw, middenbouw én bovenbouw.

PAX Vieren

Een magazine dat liturgische suggesties geeft voor vieringen in de Vredesweek. Met gebeden, liederen, suggesties voor een preek, beeldmeditatie en kinderpagina.

Verstuur een vredesduif

De duif is een symbool van hoop en vrede. Ken je iemand die zich inzet voor een ander en wil je deze persoon laten zien dat je dat waardeert, stuur dan een vredesduif. Dat kan online via www.vredesvluchten.nl of met een houten duifje uit Bethlehem. Ook geschikt tijdens de vredesdienst.

Loop mee met een Walk of Peace

Een wandeling van én voor vrede. Hiermee laten we zien dat vreedzaam samenleven op zoveel plekken gebeurt en heel goed kan. Dit jaar wordt de Walk of Peace op meerdere plekken georganiseerd onder andere in Vlaardingen, Naaldwijk, Enschede, Zoetermeer en Leeuwarden.

Sprekers van PAX on Tour

Ook deze Vredesweek reizen sprekers van PAX door het land. Dit jaar stimuleren we voornamelijk studieverenigingen om een spreker van PAX uit te nodigen voor een lezing of workshop. "Sprekers van PAX zitten midden in de materie én zijn heel bevlogen. Je komt vaak tot leukere en inhoudelijkere avonden dan met enkel academici", zegt Ruben van studentenvereniging SIB uit Utrecht.

Bestel gratis materialen

Neem eens een kijkje in onze webshop. Hier vind je onder andere een posterpakket, de Vredeskrant, de PAX Vieren en verschillende te downloaden materialen.

Bezoek een Ambassade van Vrede

Onze 75 Ambassades van Vrede organiseren tijdens de Vredesweek honderden festivals, lezingen, vieringen, wandelingen, debatten en markten. Ook bij jou in de buurt.

Rijk voor meer info over al deze acties en evenementen op www.vredesweek.nl

Hoe een tentoonstelling
het lot van Dutchbat
en nabestaanden verbindt

Srebrenica: 'Dit is ons verhaal'

Door Helma Maas en Inge Baanders

PAX-medewerker Dion van den Berg
geeft een inkijkje in het moeizame proces
van de samenstelling van de tentoonstelling
over de genocide die in Srebrenica
plaatsvond in juli 1995. Hoe kreeg hij
Dutchbatters en overlevenden zo ver dat ze
hun verhaal wilden vertellen?

Dion van den Berg, al vanaf 1995 betrokken bij Srebrenica: "Dit was een zeldzaam moeilijk project. Er waren zoveel betrokkenen. Natuurlijk de overlevenden van de ruim 8.000 vermoorde mannen, maar ook het bestuur en de medewerkers van het herinneringscentrum in Potocari. Het is primair hun plek. Vanzelfsprekend was hun verhaal richtinggevend. Toch wilden we ook nadrukkelijk verhalen en ervaringen van Dutchbatters in de tentoonstelling opnemen. En daarbij ook vragen over de rol van de internationale gemeenschap aan de orde stellen. Omdat voor dit alles financiering kwam van de Nederlandse ambassade, was er ook

veelvuldig overleg met de ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken." Herinneringscentrum Potocari, dicht bij Srebrenica, is de plek waar destijds Dutchbat gelegerd was. Nu is er naast het herinneringscentrum een grote begraafplaats. Meer dan twintig Dutchbatters leverden foto's, video's en statements voor de tentoonstelling. Vijftien van hen waren aanwezig bij de opening. Hoe is de tentoonstelling ontvangen? Leidt dit project tot meer begrip over en weer? Voor het inrichten van de tentoonstelling nam PAX het Herinneringscentrum Kamp Westerbork in de arm. **Van den Berg:** "Zoals ik verwacht had, kwamen de moeilijkste discussies in de

laatste fase, bij het schrijven van de teksten bij de foto's en objecten. We hadden dagelijks urenlange skype-overleggen over teksten. Hasan Nuhanovic, de voormalige tolk van Dutchbat die zijn hele familie verloren heeft en nu al jaren werkt in het herinneringscentrum Potocari zat in Sarajevo; Monique Brinks, de conservator die door Kamp Westerbork ingehuurd was, zat in Groningen, en ikzelf in Utrecht of in mijn woonplaats Tilburg. Er waren momenten dat we dachten dat we er niet uit zouden komen. Maar afgaande op de reacties van overlevenden en Dutchbatters hebben we toch een kwalitatief hoogstaand en evenwichtig product afgeleverd."

Eerste reacties

Bij de opening in februari zei Suhra Sinanovic, een van de 'Moeders van Srebrenica': "Hier hebben we zo lang op gewacht. Dit is ons verhaal. Mensen uit de hele wereld moeten naar de tentoonstelling komen kijken." Ze verwoordde het algemene gevoel van de overlevenden. Ook de Dutchbatters waren vol lof. Ze spraken over 'een evenwichtig beeld', 'een knap overzicht van zeer veel belangrijke facetten', 'de complexiteit komt goed tot zijn recht'. Er wordt op diverse punten kritisch gesproken over het optreden van de VN en Dutchbat, 'maar wel op basis van de feiten'. De overlevenden en de Dutchbatters hebben ook zelf meegewerkt aan de

Dijkema was er op de openingsdag ook weer bij. Foto's: Sake Elzinga, Kamp Westerbork

tentoonstelling. Hun ervaringen zijn onder andere in de vorm van interviews verwerkt in zeven korte documentaires. Die gaan over moeilijke onderwerpen zoals de deportatie en de scheiding van de mannen en de vrouwen en het 'feestje' in Zagreb. Inmiddels is de tentoonstelling enkele maanden te bezichtigen en vele duizenden bezoekers hebben die kans benut. **Van den Berg:** "De gidsen van het herinneringscentrum zijn zeer blij met de tentoonstelling. Ze vertelden me dat de tentoonstelling hun werk gemakkelijker maakt. Door de historische beelden krijgen bezoekers in korte tijd een beeld van de gebeurtenissen in juli 1995."

Suhra Sinanovic, één van de 'Moeders van Srebrenica' (in het midden met lange zwarte gewatteerde jas)

Een levend project

Van den Berg: "We hebben de overlevenden en Dutchbatters uitgenodigd om hun eigen ervaringen op schrift te stellen en ter beschikking te stellen. Die kunnen later gebruikt worden voor geschiedschrijving, waarheidsvinding, uitbreiding van de tentoonstelling of nieuwe exposities. Terecht noemde de voorzitter van het bestuur van het herinneringscentrum de tentoonstelling 'een leven project'. Voor de realisatie van de tentoonstelling was een kleine drie jaar nodig maar het project heeft een lange voorgeschiedenis. Eerdere ontmoetingen tussen Dutchbatters en overlevenden waren zeker nuttig om iets van een basaal vertrouwen en respect op te bouwen.

Het uitwisselen van foto's met overlevenden, bracht ook meer toenadering tussen nabestaanden en oud-soldaten.

Samenwerking tussen Dutchbatters en PAX leidde tot de vondst van een graf met vijf stoffelijke overschotten op de Dutchbat-compound. Toch zijn vaak de verschillen van mening groot. We weten dat niet alle overlevenden open staan voor gesprekken met Dutchbatters en begrijpen dat ook. **Hasan Nuhanovic**, die een rechtszaak

tegen Nederland won, zegt: "Als de Dutchbatters een eerlijk verhaal willen vertellen over bijvoorbeeld de scheiding van de mannen en de vrouwen en het wegsturen van Bosniaks (Bosnische moslims) in de handen van hun moordenaars, hadden ze zich bij de rechtbank moeten melden in de jaren dat de landsadvocaten de feiten ontkenden."

Van den Berg: "We weten dat de tijd niet alle wonden heelt en dat werkelijke 'verzoening', ik gebruik het woord bewust maar zelden, alleen mogelijk is als betrokkenen zelf daartoe de moed, de rust en de bereidheid kunnen opbrengen. Een organisatie als PAX doet er, zeker in de Europese context, goed aan om bescheiden te zijn in het eigen spreken over verzoening. Maar we kunnen wel aan overlevenden en nabestaanden kansen bieden om elkaar te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen en te verkennen hoe ver ze kunnen komen bij het formuleren van een 'gedeelde geschiedenis'. Vaak zijn die gesprekken moeilijk, maar in februari gaven enkele Dutchbatters aan dat ze zich nu, beter dan tien jaar geleden, kunnen verplaatsen in de positie van de Bosnische moslims toen, in 1995. Dat is hoopgevend, ook omdat een dergelijke beweging ook aan de kant van de overlevenden is waar te nemen. Wat hen dan toch bindt, zo lijkt het, is dat zij er toen allemaal bij waren - als bedreigde Bosnische burger of als Dutchbatter."

Onnodig voorzichtig

Kort na de opening stuurde Dutchbatter Wim Dijkema een mail aan PAX. Dijkema begon als eerste in 1997 het gesprek met overlevenden van Srebrenica.

Dijkema: "Ik heb de indruk dat jullie

onnodig voorzichtig zijn als het gaat om Dutchbat echt te betrekken bij groepen nabestaanden. Mijn ervaring met de vrouwen van Srebrenica is prettig." PAX hoopt dat er ruimte is voor een nieuwe fase in de gesprekken tussen overlevenden en Dutchbatters. Als gesprekken gericht zijn op erkenning van het leed van betrokkenen, op waarheidsvinding, op versterking van de boodschap dat Srebrenica nooit meer mag gebeuren, zal PAX niet voor die verantwoordelijkheid weglopen. ♦

Srebrenicaherdenking

Op dinsdag 11 juli vindt om 15.00 uur de Nationale Srebrenicaherdenking plaats op het Plein in Den Haag. Nog altijd worden er jaarlijks enkele tientallen slachtoffers van de genocide geïdentificeerd. Zij die tussen 11 juli 2016 en nu geïdentificeerd zijn, worden speciaal herdacht. Hun namen worden voorgelezen en in een stille rondgang eren de aanwezigen hun nagedachtenis.

Voorafgaand aan de herdenking lopen tientallen mensen de 'Mars Mira', een Vredesmars voor Srebrenica. De Nederlandse vredesmars is 11 kilometer lang en start in Wassenaar om dan op het Plein uit te komen.

Meer informatie is kort tevoren beschikbaar op www.srebrenica-herdenking.nl en op de PAX website.

PAX is één van de initiatiefnemers van de Nationale Srebrenicaherdenking.

Ik geef aan PAX

"Sommige organisaties steunen mijn huisgenote en ik samen, maar PAX steunen we elk individueel. Daarvoor vinden wij het vredeswerk te belangrijk". Jan Bus, pastor in ruste, zet zich nog volop in voor PAX.

Vanaf 1970 heb ik het vredeswerk ondersteund, met acties, binnen de liturgie en tijdens parochieavonden. De eerste jaren liepen de mensen kwaad de kerk uit, later kwam er acceptatie, daarna participatie. Nu lijkt het wel of er een zekere apathie heerst. Want wie gelooft nog dat het werkt? Na al die jaren van vredesweken, vredeskranten en vredesmarsen, lijkt er op het eerste gezicht niet veel veranderd. Dat zeggen de sceptici, maar we weten natuurlijk niet hoe de wereld eruit gezien had zonder deze vredesactiviteiten.

Wat ik in ieder geval wel weet, is dat tijdens de 'Koude Oorlog' Pax Christi en het IKV in Oost-Duitsland al bezig waren met het bij elkaar brengen van verschillende groepen mensen en dat PAX, zoals het nu heet, in het Midden-Oosten mensen van verschillende godsdiensten bij elkaar brengt. Als pastor in Hilversum, Amsterdam, de Zaanstreek en Alkmaar heb ik ervaren hoe moeilijk het is om met gelovigen van verschillende culturen aan tafel te zitten en in gesprek te gaan.

Dat vrede niet vanzelfsprekend is, zien we dagelijks in het nieuws, op de televisie en in de kranten. Oorlogen en conflicten halen iedere dag wel de voorpagina, maar het vredeswerk haalt bijna nooit het grote nieuws. Toch ben ik ervan overtuigd dat het werkt, zeker voor mensen in conflictgebieden.

Ik vind het heel belangrijk dat het vredeswerk doorgaat. Daarom steun ik PAX, want alle beetjes helpen. Financiële steun - ook en vooral via een testament - is dan ook van harte aan te bevelen. ♦

PAX stuurt graag de brochure 'Nalaten voor Vrede' toe, u kunt zich hiermee goed voorbereiden op een eventueel bezoek aan de notaris. Gebruik daarvoor de bijgesloten antwoordkaart in het midden van dit magazine.

IRIS WAS ERBIJ
EN HERBELEEF DE VOETTOCHTEN VOOR VREDE

Bij de evenementen die PAX (mede)organiseert is PAX medewerkster Iris er altijd bij.

ALEXANDER SAÏD (34)
woont 1,5 jaar in Nederland

Dit is voor het eerst dat ik iets zie van het land van Frans. Ik ontmoette hem in 2006 tijdens een spirituele week. Hij was aardig, praatte over gewone dingen, over wat je dwars zat en over je dromen. Het belangrijkste wat ik van hem geleerd heb is niet te oordelen. En mezelf te accepteren! Iedereen hield van Frans. Ik wil zijn ideeën graag verspreiden.

Hiken ter ere van pater Frans

Iedereen is kapot. Maar alleen fysiek kapot. Na vier dagen lopen op de eerste Nederlandse 'Frans Hike' is de stemming onder de 200 jonge Syriërs en sympathisanten opperbest. Tussen Den Bosch en Nijmegen wordt gepraat, gezongen en gedanst ter ere van de vermoorde pater Frans van der Lugt. En héél veel gelopen natuurlijk.

UIJ MAÏSIUS (66)
komt uit Duitsland en werkte een jaar in Damascus

In Damascus ontmoette ik Magui, één van de organisatoren. Zij vertelde me over Frans en zijn hikes en wat die betekenden voor de jongeren van Syrië. Ongelooflijk dat Frans is vermoord. Dat Magui, Rabee, Rasha en Issa de Frans Hike hebben opgezet vind ik groots. Dit is een tocht die vol is van hoop. Daarom loop ik mee.

KAREN SCHOUTEN (45)
lid van het support team

Mijn taken tijdens de Frans Hike lopen uiteen van de EHBO, het vervoer van uitvallers, tot het uien snijden voor 200 man. Na twee dagen rook je het nóg. Mijn mooiste moment was al meteen aan het begin. Toen iedereen na de herdenkingsdienst de Sint Jan uitkwam en spontaan begon te zingen en dansen.

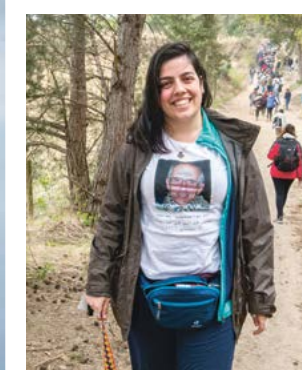
BERJVAN AJI (27)
woont sinds 2 jaar in Duitsland

Ik kende Frans eigenlijk niet, maar ik wilde meedoen om sterker te worden en dat is gelukt! Mijn leven van nu is stressvol en eenzaam. Ik heb het gevoel dat ik het geluk dat me door de oorlog is afgenomen, weer een klein beetje terugkrijg.

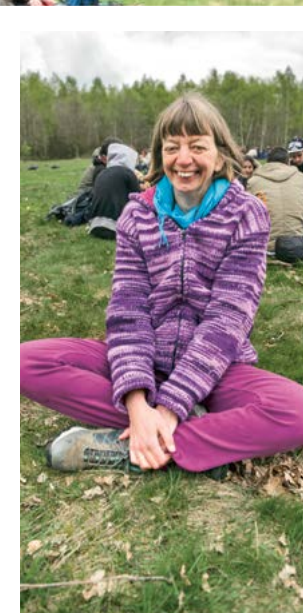
SUZY AJO (24)
woont 15 jaar in Nederland

Vroeger dacht ik er niet zo over na dat ik Syrische ben. Door de oorlog is dat veranderd. Tijdens deze tocht voelde ik me zo één met iedereen. Ik wil iets dóen: het beeld veranderen dat veel Nederlanders hebben over Syriërs. Mijn boodschap is: het kan wél met elkaar.

RASHA YOUSSEF (29)
woont sinds vijf jaar in Engeland

Iedereen kende pater Frans van der Lugt in Syrië. Toen hij drie jaar geleden in Homs werd vermoord was dat een enorme schok. We wilden hem eren, en hoe kan dat beter dan met hikes? Frans organiseerde ze zelf altijd in Syrië. Ze waren bedoeld om mensen te helpen. De tocht in Nederland is symbolisch: Frans komt hier tenslotte vandaan, en wandelde hier ook. Iedereen was zó solidair!

IYA VOLJERIJNG (52)
kent Rasha uit IJverpool

Pas toen het filmpje met Frans' oproep om hulp de wereld over ging hoorde ik dat Rasha met hem had gewandeld. Toen ze vertelde dat ze in Nederland een Frans Hike ging organiseren besloot ik te helpen. Het is zó bijzonder. Moet je nagaan: we slapen met zijn allen in een sporthal. Daar liggen dus 200 mensen vredig naast elkaar. Alleen al de verschillende geloven zijn elders een reden met elkaar op de vuist te gaan.

Op het YouTube kanaal van Activist TV is een filmimpressie te zien genaamd Al Maseer, Father Frans' hike 2017.

europar

P. PANZERI

J. DORSEY

DEPARTEMENT
DE STAAT

Op reis
met...

Jessica
Dorsey

Paspoort

Naam: Jessica Dorsey

Ieftijd: 35

Burg.staat: getrouwd

Nationaliteit: Amerikaanse en sinds 2014 ook Nederlandse

Geboorteplaats: Lawrence, Kansas, USA

Woonplaats: Utrecht

Gewoond in: Topeka en Lawrence (Kansas), Dublin (Ohio), Birmingham (Alabama), en sinds 2008 Utrecht

Reist met: rolkoffer

Neemt altijd mee: laptop, powerbank en oordopjes.

Onafscheidelijke reisgenoot:

Autodrop (Cadillacs), de laatste New Yorker Magazine

Het Nederlandse ministerie van Defensie wil Reaper drones kopen. De drones kunnen makkelijk bewapend worden ook al koop je ze in eerste instantie alleen om te surveilleren. De Reaper is ooit ontwikkeld als aanvalsvliegtuig. PAX medewerkster Jessica Dorsey reist de wereld rond om beleidsmakers te wijzen op de juridische haken en ogen verbonden aan de aanschaf van drones.

Jessica: "Als onderzoeker bij het International Centre for Counter-Terrorism (ICCT), kreeg ik de opdracht van de mensenrechtencommissie van het Europees Parlement om een rapport over het gebruik van bewapende drones te schrijven. Ik heb er lang aan gewerkt en veel mensen gesproken, o.a. met het Europese Forum on Armed Drones network (EFAD). Vandaag voelt als een hoogtepunt in mijn carrière: ik kon eindelijk mijn expertise delen met het Europese parlement. Ik was niet zenuwachtig, maar juist blij dat ik nu de kans kreeg om met andere geïnteresseerden hierover te spreken en om hun reacties te horen. Aan de randen van de zaal waarin de commissie vergadert zijn de hokjes te zien waar alle simultaanvertalers werken. Ze hadden mijn rapport in een mooie omslag gedaan. Het is geweldig om resultaat te zien na al die uren onderzoek die ik eraan besteed heb. De feedback die ik kreeg was bemoedigend. De parlementariërs willen dit onderwerp echt op de agenda houden."

Wat voor reizen maak je zoal voor PAX?

Jessica: "Vaak naar conferenties. In november was ik nog in Rome. Dit jaar in Washington, Perugia, Londen, Brussel, Florence, Dublin, Rome, Milaan, New York en Malmö. Ik ben bij de VN in Genève en New York geweest om over transparantie en accountability van bewapende drones te spreken. Ik hou van reizen. In plaats van over Skype wissel ik graag met een kop koffie erbij van gedachten met mijn gesprekspartners. Het bevordert ook creatief denken. Dat is over en weer zo in ons lobbynetwerk. Wel is het nu ik een zontje heb moeilijker geworden om veel te reizen, ik wil toch het liefst weer zo snel mogelijk thuis zijn. Ik heb gelukkig een geweldige man, zonder hem zou het een stuk moeilijker zijn om dit werk te kunnen doen."

Wat zou je doen zonder Autodrop?

"Oei, ik hou van snoepen in een vliegtuig. Maar dan ga ik toch gewoon de New Yorker Magazine lezen... en dan eet ik er wat snacks bij die ze in het vliegtuig serveren." ♦

Door John Tyler